

פינה" בנושא ההפתעה, כאשר המודל שהתוותה המתכנת הופך להיות למקובל ביותר בנושא זה.

ההפתעה שהופתעה ברה"מ כשי- שה חודשים לפני פרל הרבור, כאשר תקף היטלר ב-22 ביוני 1941 לכל אורך הגבול ביניהם בעצמה של שלושה מיליון חיילים, שמנו 123 דיבזיות, 1800 מטוסים. ר-3350 טנקים — הייתה, במידה מסוימת, מרשימה ומאעזת אף יותר מן ההפתעה שהופתעה ארה"ב בפרל הרבור. אלא שהרוסיים אינם נוטים, כידוע, לנתח בפומבי, ולהציג לראווה את כל החומר סביב למאורעות הנוגעים להם בכלל, ולא להאמין בפרט. כל מחקר בנושאים שנרה"מ מעורבת בהם לוקה, בעיקרו של דבר, בכך שאין ביטחון שאכן נסקר כל המידע שבנושא, ומובן שעקב כך ניתן יתר משקל למקורות מידע שמתוך לברה"מ.

בשנת 1973 פרסם ד"ר ברטון וויילי את ספרו "מלת הקוד — ברברוסה", העוסק בניחות ההפתעה שהופתעה ברה"מ. מלבד תרומתו של ד"ר וויילי לשאלת ההפתעה ברמה האסטרטגית, תורם הוא בספר זה חומר נוסף למחשבה על היבטיה השונים של ההפתעה, כאשר בתחומים מסוימים הוא חולק על תפיסותיה של רוברטה וולשטטר וגישתה בנוגע לצד הקונ-ספטואלי של ההפתעה.

מכיוון ששני הספרים לא ראו עד כה אור בעברית, ראינו לנכון להביא בפני הקוראים את הפרק השביעי והמסכם מספרה הנזכר של רוברטה וולשטטר, וכן את הקטע מספרו של ברטון וויילי, בו הוא חולק במידה מסוימת על גישתה.

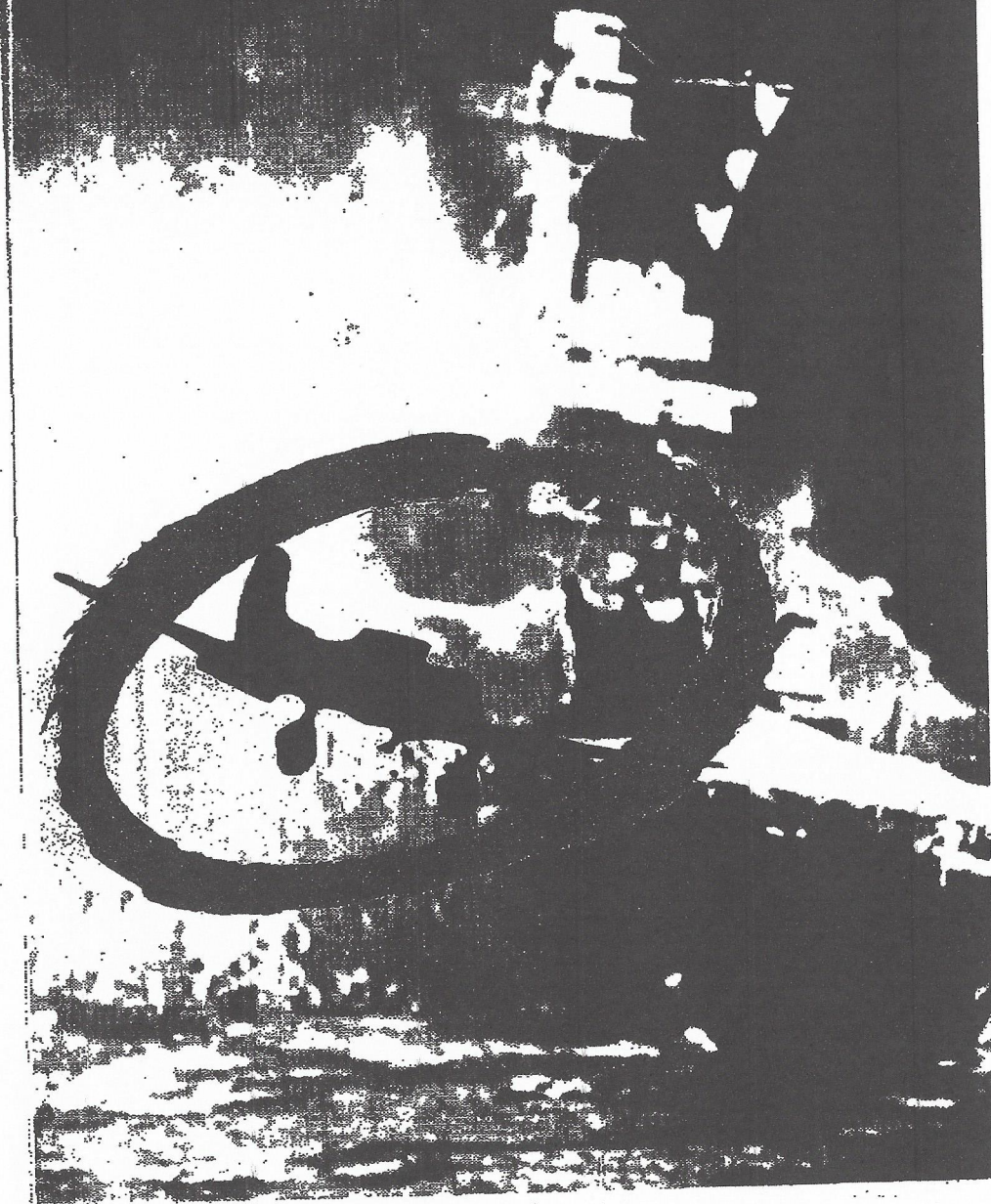
ההתקפה היפנית על "נמל הפנינים" (פרל הרבור) בהוואי, בוקרו של יום א' ה-7 בדצמבר 1941, נכנסה להיסטוריה כאחת מהתקפות הפתע הנועזות והמרשימות בהן נפתחה או פעם מלחמה רבת. המושג "פרל הרבור" הפך להיות שם-נרדף להפתעה כוללת ברמה האסטרטגית והטקטית כאחת.

כוח משימה יפני, המורכב בעיקרו מנושאות מטוסים, הצליח להתקרב לאיי הוואי בנתיב צפוני מבלי שנתגלה, ולשגר שני גלים של מטוסי תקיפה, אשר פגעו קשות בצי ארה"ב באוקינוס השקט. הכוח התוקף נסוג באבדות מעטות, ובלא שנעשה כל ניסיון לפגוע בו. פעולה זו הביאה במישרין לכניסת ארה"ב למלחמת העולם השנייה, אשר על אף האבדות החמורות בנפש ובציוד והפגיעה הקשה ביוקרה ובמורל אשר מהם סבלה במערכה זו, לא עורערו עיקר כוחה; ותוצאות המלחמה — ידועות.

בחיסטוריה של ארה"ב נחרתה ההתקפה על פרל הרבור כחוויה טראומטית עמוקה, אשר זעזעה קשות את הממסד האזרחי והצבאי ואת האומה כולה, בדומה לחוויות שסבלו עמים אחרים במהלך ההיסטוריה שלהם. בדרך הטבע נעשה מאורע מעין זה, ובייחוד בארץ פתוחה וחופשית כארה"ב, נושא לאין ספור של זעזות חקירה, מחקרים, מאמרים, האשמות, הדחות וכיוצא באלה תגובות מאוחרות. אחד המחקרים המפורסמים והמקיפים ביותר בנושא פרל הרבור הוא ספרה של רוברטה וולשטטר — "פרל הרבור — אחרת והכרעה", אשר מלבד היותו מקיף ומתועד כהלכה, הנית גם את היסוד לסדרת מושגים ותפיסות בנושא ההפתעה מנקודת ראות רעיונית, אסטרטגית ומודיעינית. מאז פרסומו נעשה ספר זה מעין "אבן

לקחי פרל הרבור

רוברטה וולשטטר

אם לא הצליחו מערכה הסודיעין ויתר מקורות המידע שלנו ליצור תמונה מדויקת של כוונות היפנים ויכולתם, לא היה זה משום מחסור בתומר רלבנטי. מעולם לא הייתה ברשותנו תמונה מודיעין כה טקיפה של האויב, וייתכן שלעולם לא יעמוד עוד לרשותנו אוסף כה מושלם של מקורות.

במבט לאחור

מן הראוי לסקור מקורות אלה בקצרה: מפענח צפנים אמריקני, קולוג ויליאם פרידמן, פיצה את הצופן הדיפלומטי היפני בדרגת הסודיות הגבוהה ביותר, דבר שאפשר לנו להאזין לחלק נכבד מהתקשורת החסויה בין טוקיו לשגרירות היפנית החשובה ביותר בחצי העולם. לא רק שידענו מראש כיצד חודרכו שגרירי יפן בוושינגטון, ומה חורו להם לומר, אלא אף האונו לתשורות סודיות ביותר ברשות הקשר טוקיו-בולין וטוקיו-רומא, אשר סיפקו לנו מידע חיוני לניהול ההלחמה באוקיינוס האטלנטי ובאירופה. לגבי הסודו הרחוק סיפק סקוד זה פרטים מדויקים על תנועות הקשורות בתוכניות ההחשפות של יפן בדרום-מזרח אסיה.

מלבד צפנים דיפלומטיים הצליחו המפענחים שלנו לפענח, במדה מסוימת, גם צפנים אשר שימשו טוכנים יפניים בגמלים אמריקניים חרס חשובים. לאנשים שהיו מכותכים ברשימה התפתה של "מגיני" הייתה גישה למריבת הדיווחים שדיווחו טוכנים אלה לטוקיו ולדרישות שדרשה טוקיו מסוכנים אלה באיוור תעלת פנמה, בערים שלאורך חופיה המזרחיים והמערכים של אמריקה, מקודה בצפון ועד ברזיל בדרום, וכן בגמלים בכל רחבי המזרח הרחוק, כולל הפיליפינים והוואי. היה ביכולתם לקבוע באילו מתקנים, באילו תנועות של כוחות וכלי שיט, ובאילו אמצעי החרמה והגנה בקודרות אלה על פני כדור הארץ גילתה טוקיו עניין, וכמעט כאוזה מידה יכלו לקבוע עד כמה היה המידע, ששלחו טוכניה לטוקיו, מדויק.

תוצאות הניתוח של תעבורת הקשר עמדו גם לרשותם של מפקדי-הצי שלנו, בעוד שעזר ההלחמה לא יכלו מומחי הקשר של הצי לקרוא

אם חוכנו של התשורות המתפנת של הצי או של הצבא היפני, יכלו להסיק מתוך עיקן באותו הקריאה של כלי השיט, שהאוניו להם, את הרכב המיקום של יחידות הצי היפני. לאחר שהיה חל שינוי באותות הקריאה, הם היו עלולים לאבד את מיקומן של מספר יחידות, וכן היו עלולים לאבד יחידות שנכנסו לגמלי הבית שלהן, מכיוון שכלי השיט בתוך הגמלים השתמשו בתוזים שמשמרו

ההאזנה שלנו לא היו מסוגלים לקלסם מכל מקום, רוב הזמן עלה בידי העוסקים בניתוח הנתונים לאכן כריקנות על גבי המפות הימיות שלהם את היחידות השונות של הצי היפני.

ניתוח מדוי וכלכלי יעיל וערכי סנפק על ידי השגריר גרין וצוותו בטוקיו, השגריר גרין עצמו היה משקוף גיש חייקן עד מאוד, כפי שאפשר להיווכח מן השדרים שלו להחלקה המדינה בוושינגטון, השקפותיו נתמכו והושלמו על ידי נתונים צבאיים ששוגרו בדיווחות חכופים על ידי נספחים יפיים אמריקניים וצופים שונים כגמלי מפתח במזרח הרחוק. למדיעין של הצי היו טוכנים עם ציד שידור שמוקמו לאורך חופי סין, למשל, ואשר דיווחו על תנועות הישירות לכיון המזרח-סין, כך נמצאו משקיפים של הצי באזורי היבטים שונים בתאילנד ובבורניו אשר יכלו לספק מידע על התככים הפוליטיים של היפנים בפקום ועל התכונן הצבאי. אמנם, הצנורה הצבאית והיפנית בטוקיו ובערים אפונה אחרות הלכה ונעשתה נוקשה יותר ויותר. במשך שנת 1941, עד שהשגריר גרין ראה לנכון להסיר מעצמו אחריות לאיחוד ראיות צבאיות גלויות להתפרצות קרובה של מלחמה או לדיווח עליהן, צנורה יפנית קפדנית זו צמצמה, כמובן, את האפשרות לאסח בעדות ראיה את המידע המפוענח, אבל קרוב לוודאי שמעולם לא הגיעה לרמת האיטום של "מסך הברזל" הרוסי.

במשך תקופה זו עמדו לרשות הקצינים האמריקניים בוושינגטון ובמזרח הרחוק גם הנתונים הניתוחיים של המודיעין הבריטי, אף על פי שהבריטים והאמריקנים נטו להתייחס בחוסר אמון למידע הבלעדי של הוולח, נוסף למקורות חסויים, והו נמצא מספר מקורות פומביים מסוימים. כתבי הרוץ של

הנדי-וירקטיסס, ההולד-טריכין ה-וושנגטון פוסט נמצאו בטוקיו, כשנאוי ובקנברה אשר באוסטרליה. הדיווחים שלהם נדבר האווירה הפוליטית ביפן היו בומה גבוהה ביותר, וכך גם הערכותיהם. לעתים קרובות הייתה הגישה שלהם לתדשות מהירה מזו של קציני המודיעין שלנו, והערכתם את משמעותן של התדשות מהימנה כזו של קציני המודיעין, זה היה המצב בשנת 1940 וכמשך רוב שנת 1941. אולם במהלך השנתות האחרונות שלפני ההתקפה על פרל הרבור לא היו היצוחים הפומביים של העיתונים מועילים ביותר. היה צורך במידע סודי כדי לדעת מה פתחש. הן טוקיו והן וושינגטון הפעילו פיקוח נמרץ ביותר נגד הדלפות כמשך התקופה הקריטית הזו, ולפיכך היה על העיוחנאים להגביל את דיווחיהם להשערות, ולדיווחים אחרים פגישות דיפלומטיות, ללא ידיעה ברורה לגבי חוכנו של המשא ומתן הדיפלומטי.

העיוחנות היפנית שימשה אף היא מקור מידע פומבי חשוב. במשך שנת 1941 דיווחה העיוחנות כטונים צורמים ותלכים על נחישות החלטתה של ממשלה יפן להמשיך בתכנית ההתפשטות שלה בדרום-מזרח אסיה, ועל שאיפת המסד הצבאי לטהר את המזרח הרחוק מפיצול קולוניאלי על ידי הבריטים והאמריקנים. מקור זה היה משופע בסמינים גלויים של כוונה חוקמנית. חלק ויכר מתמונת המודיעין לשנת 1941 היה, כסיכמו של ובר, מידע גלוי וחסוי, על הפעילות והמרידות האמריקנית במזרח הרחוק. במהלך השנה הלכה המתכונת של יחסי הגומלין בין ממשלות יפן וארה"ב ונעשתה יותר ויותר מודרכת. לבסוף, לכל מי שונשא באחריות להחראה היה חשוב במיוחד לדעת, אילו צעדים עומדת ממשלת ארה"ב לנקוט ביחס ליפן, כשם שחשוב היה לו לנסות להעריך מה יהיה צעדה הבא של יפן, מכיוון שצעד כזה של יפן עתיד היה לשמש, לפחות בחלקו, תגובה לצעד שלנו. למרבה הצער הופתעו לעתים מנהיגיו הצבאיים, ובמיוחד קציני המודיעין, מצעדי הבית הלבן ומחלקת המדינה, כשם שהפתעו מהם היפנים. לרוב היו התחויות שלהם בדבר מדיניות היפנים והתנהגותם יותר מדויקות מתחויותיהם

לגבי ארה"ב. מצד אחר יש להודות, כי ידיהם של פקיד מחלקת המדינה והביח הלבן היו ככולות בהערכת הכוונות של היפנים והערכת הסיכון מצדם, מכיוון שהייתה להם תמונה בלתי-שלמה של מידת הפגיעות שלהם מבחינה צבאית.

כל מקורות המידע הפומביים הפרטיים שהוזכרו, עמדו לרשות המנהיגים הפוליטיים והצבאיים של ארה"ב ב-1941. מכל מקום, יהיה זה אך הוגן לציין, כי בשום מקרה לא היו ברשות אדם אחר, או מוסד אחר, כל האותות שהיו כנמצא ברשות מודיעין אחרים זו. האותות היו מפורזים ככמה טוכניות נפרדות; חלקם פוענח וחלקם לא; חלקם הועבר באמצעי תקשורת מהירים וחלקם נשתהה עקב עיכובים טכניים או נוהליים; חלק מהם אף לא הגיע מעולם למקום שבו מתקבלות החלטות מכל מקום, יהיה זה נכון לסקור שנית את התמונה הכללית שבצבחה במשך השבוע הראשון של דצמבר מתוך האותות שהיו כנמצא. יש להניח שלרשות מי שהיה מקורב לגמלי רחבלט עמדו קטעי המידע המשמעותיים הבאים:

קודם כל, הייתה נמצא התמונה של תנועת כוחות וכלי שיט הולכה, וגוברת לאורך חופי סין ולתוך הודו-סין. הממדים הגדולים של תנועות אלה דרומה נקבעו הן כפומבי ומתצפיות, והן על ידי ניתוח אותות הקריאה של כלי השיט. שני שינויים שחלו באותות הקריאה של הצי היפני, האחר ב-1 בנובמבר השני ב-1 בדצמבר, הוערכו על ידי המודיעין של הצי פיוצאירוסן. כצנורה בלתי רגילה, וכסימנים להכנות כקה מידה נרחב להתקפה יפנית כלשהי, שני השינויים הללו שיבשו את המהירות בה נוחזה תעבורת הדיו על ידי האמריקנים. אחרי ה-1 בדצמבר היה צורך בקליטת אלפי תשדורות כטרם ניתן היה לפענח את האותות החדשים, ומנחשי התשדורות האמריקניים נחלקו בדעותיהם בכר מיקומן של נושאות המטוסים היפניות, אף בשל סיבה זו. קצתם גסו שכל נושאות המטוסים נמצאות בקרבת יפן, מכיוון שלא היה באפשרותם לזהות שום אות קריאה של נושאת מטוסים מאז מחצית נובמבר; קצתם האמינו שהצליחו לאכן שייטה אחת של נושאות מטוסים נקרכת איי פורטל.

ההסתברות הייתה, שגושאוח המטוסים נכנסו לדפסת רדיו, והא מי קימן אשר יהא. ניסיון העבר הנהה את הסומחים ככברתם, כי משום כך פירוש הדבר שהאניות הן כפימי יפן, באיור שכו יכלו להתקשר בנייהן כתורים שלא היה ביכולתנו להאזין להם. סכל מקום, עצם ארייטלחנו לאתר את מקופן של גושאוח המטוסים כדייקנות, בשילוב עם שני השינויים הנוכחים באותות הקריאה, היוו אותות סכנה לפני עצמם.

המקור הסורי הטוב ביותר שלנו, "מגייק", אימת את הכוונות התוקפניות של הממשלה הצבאית החדשה בטוקיו, אשר באה במקום הממשלה הסתונה הקודמת ב־17 באוקטובר. בפיוחד ליפק "מגייק" פרטים על חלק מההכנות לכניסה לדרום-מזרח אסיה. החווחות המוגברות של כוחות לגבול הסנצירי כאוקטובר עמדו בסחירה לכך, אך אלה הצאו משם לקראת סוף אותו חודש. מ"מגייק" נודע גם ההוראות המדויקות שנשלחו לשגרירי יפן בוושינגטון בדבר המשכת המשא-ומתן הדיפלומטי עם ארה"ב בירת שאת, אך יחד עם זאת נודע שגם עם על קביעת "קו ארום" לסיים מוצלח של הסגעים, קודם ל־25 בנובמבר, ואשר נדחה יותר מאוחר ל־29 בנובמבר. במקרה של כישלון דיפלומטי ער לתאריך זה, נאמר לשגרירים היפניים, הפקע הסבלות היפנית. יפן נפתה וגמרה לבצע את מדיניות "אסיה הסודרית הגדולה" שלה, וכ־29 בנובמבר תחילו "דברים" לקרות מאליהם.

ב־26 בנובמבר רחה מזכיר המדינה קורדל האל את פנייה האחרונה של יפן שארה"ב תסכים לסידיניותה בסין ובהודו-סין. "מגייק" חזר ואפיץ פנייה יפנית זו כ"אחרונה", ועתה אף חשף את תוכנה הדאגה והייאוש של השגרירים. בעקבות הטיוב האמריקני, וכן את העובדה שיפן החייתה ל"מסמך עשר הקדוח" האמריקני כאל "אולטימטום".

על יסוד אוסף אותות אלה קבעו מומחי המודיעין של כוחות היבשה והצי בוושינגטון, טנטטיבית, את "יום הי"ע" למערכה היפנית לכיוון דרום-מזרח למשך סוף השבוע של ה־30 בנובמבר, ומשלא התגשמה החזית זו — למשך סוף השבוע של ה־1 בדצמבר. הם אף ערכו

רשימה מדויקת של סטות בריטיות והולנדיות שייחכנו, וכללו את הפיליפינים ואת טאם כמטרות אמריקניות אפשריות.

בתוך מסה עצומה זו של מידע ונכללה, אך נשכחה מזה זמן רב, שטועה, שהשגריר גריו ריווח עליה בינואר 1941. הטמועה באה ממקור שלא נחשב מהימן ביותר — שגרירות פרו, ונאמר בה כי היפנים מהכנים התקפת פתע אוירית על פרל הרבור. באורח מוזר לפני תואם תאריך הרו"ח, פחות או יותר, את מה שידוע לנו כיום כתאריך הגייתה של חכמת יאמאמוטו². אבל אין זה אלא צידוף מקרים טהור. מקור השמועה איתר כמח כשגרירות פרו, אשר קרא סיפור המתועל בהתקפה על פרל הרבור. בסופו של דבר, כל מי שהיה מעורב בעניין, והשגריר גריו בכלל זה, תיאר את השמועה כדמיונית, ואת התכנית כולה כבלתי אפשרית עד כדי אכסור. ההערכה האמריקנית באותו זמן חאטה את ההערכה היפנית, שכן תכניתו של יאמאמוטו עמדה בניגוד גמור לדוקטרינה הטקטית של הצי היפני.

במבט כולל

על יסוד שחזור מהיר זה של הנקודות העיקריות בתמונת האותות מוטוור, כי לרשות מקבלי ההחלטות שלנו עמדה כמות מרשימה של מידע על האויב. אמנם לא הייתה ברשותם הרשימה המלאה של המטרות, מכיוון שאף אחת מהערכות של הרגע האחרון לא כללה את פרל הרבור. כמו כן לא ידעו את היום והשעה המדויקים של פתיחת המתקפה, ולא היחה להם ידיעה מדויקת ברבר היכולת היפנית או ברבר כוונה של יפן לטיול על עצמה סיכונים גבוהים. אנו חוזרים ואומרים אפוא כי השאלה המכרעת היא, מדוע לא ציפינו לסכנה מוגדרת לעצמנו, אם אכן יכולנו לערוך רשימה מדויקת של מטרות בריטיות והולנדיות, ולתח אמוך בהתקפה יפנית עליהן. ב־30 בנובמבר או ב־1 בדצמבר? וכמלה "ציפינו" אנו מחבונים לציפייה במוכן של נקישת אמצעי כוונות מסוימים של מנת לעמוד בפני חקיפות אפשריות ביבשה, בים או באוויר.

לשאלה זו יש מספר תשובות, שהתבררו במהלך מחקר זה. קודם כל, לאחר מעשה הרבה

יותר קל להפריד בין האותות הרלבנטיים לבין האותות הבלתי רלבנטיים. לאחר מעשה, מובן סאלו שהאות הוא ברור וצלול. עתה אנו יכולים לראות איוו שואה כישר האות, מאחר שהשואה אירעה. אלא שלפני האירוע האות מעורפל, והרה משמעותיות נוגדות. האות כניע אל הסתובון בו כשהוא אפוף אוירה של "רעשים", רהיינו: בלוות פיסוח סידע שונות שהן חסרות-הועלת ובלתי רלבנטיות, על סנת להעריך את השואה המסוימת. בוושינגטון, למשל, התמודדו האותות הננגעים לפרל הרבור. כוונתם עם מספר עצום של אותות מהוירה האירופית. אותות אירופיים אלה בישרו סכנה לתעיס תכופות יותר, ובצורה ברורה יותר מאשר אנה כלשהו שהגיע מן הכוונה הרחוק, האותות מן המזרח הרחוק אף הגיעו אל צומח קבלת החלטות, שכו היה עליהם להחליחוד עם ההנה ששררה שם, כי כוח התקפי כלתי מוגן משמש כגורם מרחיע, ולא כמטרד. בהנולולו התמודדו אותות אלה לא עם אותות מן הוירה האירופית אלא עם מספר ניכר של אותות שבישרו את כוונותיה של יפן והכנותיה לתקיפת רוסיה הסובייטית, בעדיפות על תנועה דרומה; כאן הם התמודדו גם עם חששות לחבלות מקוסיות, אשר נתחזקו עקב מצבי כוונות קודמים.

מסתבר שלא הצלחנו לחוות את פרל הרבור לא חמפת מחסור במידע רלבנטי, אלא שזמנה שפע מידע בלתי רלבנטי. חלק ניכר מהרימוי של הונחה קלת-דעת שהנטייר מחקירות האסון, נבע מהעלמה תחדהנרתות של שפע אותות שהצביעו לכל כיוון מלבד לפרל הרבור. יותר מאוחר קשה היה לשחזר אותות אלה, כיוון שהם לא התייכו לשום מקום. אותות המאופיינים היום כאזהרות חד-משמעיות בצורה מוחלטת מפני התקפת אוויר על פרל הרבור, נעשים — עם ניתוחם בהקשר של דצמבר 1941 — לא רק דר-משמעיים, אלא לתעיס אף אינם עולים כלל בקנה אחד עם התקפה כזו. אהה הרוגמאוח השנויות ביותר במחלוקת, הינה פרשת "קוד הרחוחות".³ הנגיד שורט [המפקד העליון של כוחות היבשה בהוואי] הארכמירל קימל [המפקד העליון של הצי האמריקני באוקינוס השקטן] העידו, כי לו היה מידע זה בידיהם, היו הם מוכנים להתקפה

אוירית ב־1 בדצמבר. התשורות שהדיעו על "קוד הרחוחות" מהאורות לתעיס קדובות בספרות העוסקת בפרל הרבור, נהכרות המלמה של טוקיו על ארה"ב, אם אכן כך הדבר, הרי אין ספק שההנחה בהעברת ידיעות חיוניות מעין אלה, להנולולו מהווה רשלנות ממשעת. ואלם, בכחינת העניין מאברר, כי תשורות אלה אינן אלא הוראות להתקשרות בקוד, לאחר שערוצי התקשרות המסחריים הרגלים יתוקן. בתשורות אחח נצטווה המקבל להשמיד את כל הצפנים שברשותו עם קבלת פקודת ביצוע. באחרת — החרר המקבל כי פקודת הביצוע חשוגר "כאשר ייעשו היחסים מסוכנים" בין יפן לבין שלוש מדינות אחרות: אנגליה, ארה"ב וברזה"ם.

אך כל ראייה כי פקודה, ביצוע מקניית של תשורות איוושהי גקלטה על ידי ארה"ב לפני ה־1 בדצמבר, התשורות הרנה בתשורת הצפנים כרתלה, על ידי פקודה מפורשת מטוקיו שנקלטה ב־2 בדצמבר ותורגמה למחרת. לאחר ה־2 בדצמבר לא היה אפוא כשום פקודה ב"קוד הרחוחות" להשמדה צפנים כדי להסיף מאומה על מידע שכבר היה בידעו, השמדה צפנים, כשולעצמה, איננה יכולה להיחשב כעדות דר-משמעית להכרות טלחמה מרמלית.

במשך השבוע הראשון של דצמבר הורתה ארה"ב לכל הקונסוליות שלה כמורה הרחוק להשמיד את כל הצפנים האמריקניים, ואף על פי כן לא ניסה איש להוכיח כי הוראה זו כמות נהכרות מלחמה מצד ארה"ב על יפן. אשר לתשורות השניה: עצם ההנחה שפקודת ביצוע להשפדות הצפנים משמעותה שריחסיס בין ארה"ב ליפן ועשו מסוכנים, לא איפשרה עריין לקבוע בכירוה אם מוכרר ככוונה יפנית לתקוף את ארה"ב, או שמא כפתדה של יפן מפני חקפת פתע אמריקנית (כתגמול על הצפדים התוקפניים של יפן כלפי בעלת בריתה של ארה"ב כמזרת הרחוק). רק לאחר מעשה אפשר היה לפרש "יחסים מסוכנים" כ"התקפת פתע על פרל הרבור".

יש אפוא הדבר בין היסצאותו של אח מסויים ארשם בתוך ערמה של אותות בלתי רלבנטיים, לבין הערכתו של אוח כוח כאוהרה.

כמו כן קיים הברל בין הערכתו של האות כאוהרה לבין נקיטת הפעולה בעקבותיו. הבחנות אלה, פשוטות ככל שתהיינה, זורות אור על הערפל שבו אפוף אירוע היסטורי זה.

שליבים שונים של אבחנות אלה נבדקו בטהלך המחקר הטכני. נחזור עתה על אחדות מהדרכותיו ביותר. כדי להמחיש את ההבדל בין הימצאותו של אות לבין הערכתו, נפנה אל הקולונל פילדר, אשר על אף היותו קצין מודיעין חסר ניסיון ובלתי מאומן, עמד בראש מחלקת המודיעין של הצבא [מחוז היבשה, לתבדיל מן הצי] כפרל הרבול בעת ההתקפה. הוא שימש בתפקידו רק כארבעה חודשים וגרס שמקורות המידע שלו, וכן קשריו עם הצי במקום ועם אנשי המודיעין של הצבא בווישינגטון הם משכיעי רצון. ללא ספק לא היה פילדר ער לעובדה שאגף המודיעין של הצבא בווישינגטון לא הורשה לשגר אליו שום מידע "לפעולה" או מידע הנוגע למדיניות, ולפיכך לא טרח במיוחד לנסות ולקרוץ "בין השיטין" של החומר שהגיע לידיו. קולונל בראטון, ראש וירת המזרח הרחוק כאגף המודיעין של הצבא בווישינגטון הכיר את היקף המידע שהגיע לקולונל פילדר. בסוף נובמבר ההודיע קולונל בראטון לנושא "קוד הרוחות", והחבר לו שיחידת ניחוח התקשורת של הצי בהונולולו, בפיקודו של קומנדר רושפור, מאוינה 24 שעות כיממה, כנגמה לקלוט את פקודת הביצוע. בראטון, שהיה מרחאג מחוסר הסגע בין חידת האווה זו לבין הקולונל פילדר, הרגיש כי-5 כרצמבר, כי העניין רחוף במסיה המצדקה שיגור ישיר של הודעה לקולונל פילדר, בדבר "קוד הרוחות". בשל סיווגו הגבוה של הנושא אי אפשר היה להעבירו כצניעות המודיעין הרגילים. על קולונל בראטון היה למצוא דרך אחרת כדי להעביר את המידע לפילדר, והוא שלח אליו את המברק הבא: "התקשר מיד עם קולונל רושפור, כאמצעות מפקד המחוז הימי ה-14, ביקשר לשידורים מטוקווי בנחוא סגן האוויר". רישומי מיל הקשר מאמתים, כי קולונל פילדר אכן קיבל מברק זה; אולם, הוא חייק אותו. על פי עדותו בשנת 1945, לא עשה עליו המברק כל רושם. הוא לא ניסה להיפגש עם רושפור. הוא לא חש

סחוך נוסח המברק כל דחישות, כיוון שלא צפה כל סכנה מיידית. ציפיותיו הן שקבעו את התייחסותו למה שאירע. הוא אומר, אות האוהרה היה מצוי ברשותו, אך הוא לא העריכו כהלכה. ייחכן שחוסר הניסיון של קולונל פילדר גרם לכך שדוגמה זו תיראה כחריג. לפיכך, הבה נשחזור את ביצועיו של קפטן וילקינסון. קצין הצי שעמד בראש אגף המודיעין של הצי בווישינגטון בסתיו 1941, ואשר נחשב, לכל הדעות, כבעל קריירה מנובדת. ומוזהרה. הטיפול שלו באחד האותות הדועים אשר בישרו את פרל הרבור — דומה במידה מרובה, לאחד מעשה כונה האות המדובר כ"שדר מזימה הפיצוץ". השדר יצא מטוקווי ב-24 בספטמבר ונשלח אל סוכן בהונולולו, אשר נחבקש לחלק את פרל הרבור לחמישה אזורים, ולדווח להבא על כלי השיט במל על פי חלוקה זו. טוקווי הייתה מעונינת במיוחד במסקוץ של אניות מערכה, משחתות ונושאות מטוסים, וכן בכל מידע אודות עגינה של יותר מאנייה אחת ברציף אחד.

שדר זה פוענח והורגם ב-9 באוקטובר, וזמן קצר לאחר מכן הופץ למנותבים על "סג'יק" כאגפי הצבא, הצי ומחלקת המדינה. קומנדר קראמר, מומחה הצי ל"מג'יק", סימן את המברק בכוכב, כהרגישו על ידי כך שיש בו משום עניין מיוחד. גם הוא וגם וילקינסון הסכימו שהמברק מאפיין את היסודיות של המודיעין היפני. ואח המרץ והיעילות שלא יאומנו בהם ליקטו פרטים חלוקת הגמל לאזורים נפרשה כאמצעי לקיצור הדיווחות. ארסירל סטארק [ראש אגף סכציות של הצי] החרשם בצורה דומה מן היעילות היפנית, ואיש לא מצא לנכון להביא את היריעה לידעו של אדמירל קימל. איש לא ראה בה סכנה מיוחדת לאניות העוגנות כפרל הרבור. באותה עת הייתה זו הערכה סבירה, מכיוון שרישוח דומות למידע נשלחו גם אל סוכנים יפניים בפנמה, ומקובר, פורטלנד, סן רייגו, סן פרנסיסקו ומקומות אחרים. מכל מקום, יש לציין כי הערכה זו הייתה סבירה רק על בסיס בדיקה שטחית ביותר של כמות תשדורות הביון שנעו בין טוקווי לנמלים אמריקניים אלה. איש כמדועין של המזרח הרחוק לא ערך ניתוח מדויק יותר

לשרדים אלה. לו היו עושים כן, היו מגלים עלייה בתזיפות ובפירוט הדידיות של טוקווי בנוגע למגילה ולפרל הרבור בשבועות האחרונים שלפני פרוץ המלחמה, והיו מוצאים, כי אין טוקווי מגלה אותה סידה של עניין בנמלים אמריקניים אחרים. נקודתו אלה, אף כי אינן רבות משמעות כשלעצמן, יכלו להיות מועילות בתמונת האותות הנבדלת.

ואולם, אין צורך להתרכז בוגמאות שלנו באנשי מערך המודיעין בלבד. לאמיתו של דבר, החומים המכריעים בהם לא שימשו האותות כהתזות ואזהרות הן דווקא אגפי המבצעים של השירותים המזרנים. הבה ונבחן את אדמירל קימל וחוגבתו לידעו שהיפנים טשמידים את רוב הצפנים שלהם בקונסוליות העיקריות במזרח הרחוק וכן בלוטון וכוישינגטון. מאז פרל הרבור צרינה ידעה זו על די מומחים צבאיים שלא היו מוציאים בהונולולו כ"דמץ שאין למעוה בו". כפי שהסביר אדמירל אינגרסול [סגן רמ"ח מבצעים במפקדת הצי באוקינוטו השקט] כעדותו בפני ועדה הקונגרס, בחכמה שלאחר מעשה: "כאשר מנזקים יחסים דיפלומטיים אין הכרח לשרוף את הצפנים. הדיפלומטים הולכים הביתה, והם יכולים לארוז את הצפנים ביחד עם הנכבות שלהם ולקחתם הביתה. יחז על כן, כשמתקים יחסים דיפלומטיים אין מנזקים יחסים קונסולריים. הקונסולים נשארים. ואולם, כמכלול הדיעות המסויים הנה, לא הייתה המשמעות ניוחק היתמים הדיפלומטיים — המשמעות הייתה מלתמה, ומידע זה נשלח אל השייטות כרגע שקיבלנו אותו..."

המשרד "המשמעות הייתה מלחמה" היה, כמובן, מעורפל למדי. מלתמה במגילה, הוג-קונג, סינגפור ובטאווייה איגה מלחמה במרחק 5000 מילין כפרל הרבור. לפני המקרה, יכלה שרפה צפנים בקונסוליות היפניות העיקריות במזרח הרחוק להיות עכור אדמירל קימל ב"משמעות מלחמה". אך לא היה בה אום לסכנה של החקפה אווירית על פרל הרבור דווקא. ראשית, המידע שהוא קיבל לא היה "מג'יק" המקורי. הוא קיבל ידיעה מווישינגטון כי הקונסוליות היפניות טשמידות "כמעט את כל" הצפנים שלהן.

ההונולולו לא נכללה ברשימה. היה ידוע לו, מפני מקור מקומי, שהקונסוליה היפנית בהונולולו עוסקת בשרפת מסמכים סודיים (לא בהכרח צפנים), ושרפות אלה נחצר האחרית של הקונסוליה נערכו שלוש או ארבע פעמים כמשך השנה. ביולי 1941 נססר לקימל שהקונסוליות היפניות בארצות הסמוכות לאזוריין השמריו צפנים, והוא פירש את שרפת הצפנים ברצמבר כניסיון דומה לשמריו עליהם. נמקרה שהאמריקנים, או נעלי בריתם הגריטים וההולנדים, ינסו לתפוס את הקונסוליות כנגמול על התקדמות היפנים רומה. בזמן, היה גם זה פירוש סביר, אף כי לא שנון במיוחד.

לאמיתו של דבר, כאותו זמן הייתה נבמצא כמות ניכרת של ראיות כדי לתמוך בכל הפירושים השנניים של אותות הרגע האחרון, והפירושים נתגלו כשגויים רק לאחר מעשה. למשל, הייתה כמות ניכרת של ראיות שתסכה כגריסה, כי יפן עומדת לתקוף את כרהי"מ מן המזרח, כעוד הצבא הרסי עטוק מעל לראשו במערב. אדמירל טרנר, ראש אגף התכנון של הצי בווישינגטון, אשר חסך באורח נלהב בהטקפה זו, גרס (עד לשבוע האחרון של נובמבר) שיש סבירות גבוהה של החקפה יפנית על ברה"י, ואז נאלץ להכיר בכך שרוב החיילים היפניים והאספקה נעים רומה. ריכרד ארצה, המרגל הסובייטי המומחה, שהייתה לו גישה ישירה לממשלה היפנית, העריך נכונה את המהלך כלפי דרום כבר ביולי 1941, אבל אפילו הוא נחרד עקב תנועת הכחות המוגברת בגבול המצויירי בספטמבר ובאוקטובר. הוא חשש, כי ההערכה שמסר לרוסיה הסובייטית ביולי הינה שגויה, וחששו זה גרם, בסופו של דבר, ללכידתו ב-14 באוקטובר, מכיוון שבחקפה זו הגביר את קצב שידוריו למוסקבה באופן שאפשר למשטרה היפנית לאכץ בדיקנות את מקור השידורים.

חשוב להרגיש כאן, שרוב האנשים שהיו מעורבים באסון פרל הרבור אשר הוכרו על ידינו לעיל (כגון: קפטן וילקינסון והאמריקלים ערנד וקימל ועמיתיהם), היו יעילים ונאמנים ככל שניתן למצוא. חלקם היו מסורים ומשכרים בצורה יוצאת מגדר הרגיל. פרשה ההפתעה כפרל הרבור מעולם לא הוסברה בצורה משכנעת על ידי

כך שמאשימים את המעורבים בה, כיחידים או כקבוצות, בקשירת קשר, ברשלנות או בסבלות. רוגמאות אלה מצביעות על הנטייה האנושית מאוד להקדיש השומת לב לאותם אותות החוסמים כציפייה להתנתגות האויב כפי שהן רווחות ענה. אם אין איש שאזין לאותות המבשרים התקפה על מטרה שהיא מאוד בלתי מתקבלת על הרעת, הרי קשה מאוד לאותות אלה להישמע.

כל את שנקלט ברשת המודיעין ב־1941 היה, בדרך כלל, מספר הסגרים סניירים, ואין פלא שהמשקיפים והמנתחים שלנו נטו לכרוך את הסברים אשר האמו את ההנחות המקובלות לעתים הציבו ראיות-לסתור חרשוח בצד ההנחות הרווחות, ולעיתים אף נקטו באיתו וכן עמדות הסותרות זו את זו. ראינו שכן אירע עם הערכה הסודיעין כסתיו 1941. מן הטעם, יש לכני אוש נטייה להיצמד בעקשנות לרשת ימנות, ויש להם התנגות עיקשת כאותה מירה לחומר חדש העשוי לערער רעות אלה.

מלבד הנטייה לכחוד כהתאם לציפייות, היו מכשלות נוספות בהערכה, אשר מנעו מהמנתחים שלנו לבחור את הפירוש הנכון. זה עתה הוכרנו את הכמות העצומות של ראיות סותרות, אשר חמכו בהנחות סותרות וסניירות כאותה מידה. והי התכונה המאפיינת את ה"רעשים" שבאזכוס חבוי את. גם כסתם הרגילה מציינים הרעשים בעיות בהסיתם את הרעת, אלא שנוסף להמולה הרגילה של מידע חסר ערך ושל אותות מוגזרים, חברו ב־1941 מספר גורמים כדי להעלות את הרמה הרגילה של הרעשים.

קודם כל, הועלחה רמת הרעשים, ובמיוחד בהונולולו עקב רקע של מצני כוננות קודמים ואזעקות-שווא. מצני כוננות קודמים, כפי שראינו, סיפקו את תשובת הלכ למעשי חבלה מקומיים, ולאאותות שתמכו בהנחה של התקפה יפנית אפשרית על כרה"מ.

שנית, התגובות האינרטיביות לסכנה שותקו או לפחות הוקהו, הן בושיגענות והן בהונולולו עקב המתיחות הבינלאומית המתמשכת. גורם שלישי שתרם להעלת רמת הרעשים הרגילה היה המאסץ של האויב להשקיש את האותות הרלבנטיים. מערכת ביטחון-שדה היפנית

הייתה מחסום חשוב ומוצלח נפני הערכה. היה באפשרותה לשמור על מעטה סודיות קפדני ביותר סביב ההתקפה על פרל הרבור, ולהגביל את הפירע רק לאלה שהיו מעורבים במישרין בפרטי התכנון הצבאי הימני. כטרם עזב סח הסשימה את הנמל האחרון שלו, ידעו על התכניה בממשלת יפן רק שר הצי ושר הצבא ושהיה גם ראש הממשלה.

נוסף להדממתם של אותות מסימים, ניסה האויב ליצור רעשים, ושיגר אותות כוזבים לרשת האיסוף שלנו. תעבורה קשו כוזבת גרמה לנו להאמין שכלי שיט מסימים פתמרגים ליד חופי יפן. היפנים גם שלחו למספר מפקדים תכנוני מלחמה כוזבים כלפי מטרת סנייות, ואלה שונו רק ברנע האחרון כדי להתאימם לתנועה לדרום-מזרח.

מחסום חמישי בפני הערכה מדויקה הייתה העובדה, שהאותות הרלבנטיים היו לתונים לשינויים, ולעתים תכופות — לשינויים פתאומיים מאוד. רבר זה היה נכון אף לגבי פה שקרי "מידע סטטי". שכלל נתונים על היכולת ועל ההרכב של כוחות צבא. השינויים בהקצרות שלנו ב־1941, לגבי חוסר היכולת להנחית התקפת טורפדות במים הרדודים של פרל הרבור, או בהערכה הנמוכה מדי של הטוחה וכושר ביצועו של מטוס ה"זירר" היפני, חלו כתסיפות גדולה מכדי להיכלל בהערכה סודיענית.

שישית, מערכת ליטחון-שדה שלנו מנעה לעתים, את הפצתם של אותות. היא הציבה בפני הקצינים שלנו את הבעיה, כיצד למנוע מידע מן האויב מכלי לפנוע אותו מעצמם; וכמו כסקיה של "סנייק", לא תמיד הצליחו בכך. רק משט מאוד אישי שפתח ראו מברקים סדיים-אלה, ראייה שאף הייתה חפווה, לא הייתה להם כל הדמנות, או וסן, לערוך. סקיה ביקורתית של החומר, וכל אחד הניח שאחרים יקראו אותו. מי כדיוק היו ה"אחרים" האלה, לא היה כל כך נהיר לשום סנתוב. ארמירל סטארק, למשל, סבר שאדמירל קימל קורא את כל החומר של "מנייק". אלה שלא נכללו כרשימה התפוצה, אלא שנודע להם איכשהו על קיומם של המברקים הספתנתיים, היו בטוחים שנכלל בהם מידע צבאי

היפלומטי כאחד, והאמינו שהתוכן היה הרבה יותר מלא ומדויק משהיה באמת. הגבלת הקריאה והדיון בחומר של "מנייק" היו נחוצים, ללא ספק, כדי לשמור בסוד את העובדה שאנו יודעים את הצופן, וששעמותם הייתה אפוא — הקטנה קבוצה זו של אותות עד לרמה שבקושי נשמעו. למכשולים אלה של רעשים וביטחון-שדה יש להוסיף את העובדה שהתכנון המפוקפקח בלאו הכי של מידע והערכות מודיעיניים, באו לידי ביטוי במסות ההוראות לפעולה. מברקי ההוראה היו במידה מסימת מעורפלים דרמשמעיים. תנועות אויב עשירות, לעתים תכופות, להשתנות כהתראה קצרה, וזה היה נכון לגבי היפנים. היו להם תכניות לכיטול התקפותיהם על שטחים אמריקניים עד 24 שעות לפני המועד שנקבע להתקפה. הכרזה על מצב כוננות כללי באיי הוואי, למשל, הייתה יוצרת מצב שעשני היה לגרום לכוח המשוימה של פרל הרבור לשוב על עקבותיו ליפן ב-5 או ב-6 ברצמבר. העובדה שהערכות מודיעיניות מבוססות על תנועות של כוחות שכמעט תמיד ניהנות לכיטול, מסבירה את רזיפתם של אנשי המודיעין מפני קביעות דרמשמעיות. גם אם יהיה איש המודיעין מוכן לסכן את שמו הטוב כמתן הערכה שהתקפה האויב תנחח כמותד וכמקום מסוימים, הרי שום ספקד, מצדו, לא יסתכן תוך קלות-ראש ב"עונשים" ובמחרתה של הכרזת כוננות מלאה. הכרזת כוננות מלאה ברצמבר 1941 פירושה היה, להפיל כל מטוס בלתי מוזהה מעל איי הוואי; ואלס דבר זה עלול היה להתפרש על ידי יפן כמעשה החוקפנות הגלוי הראשון. זה היה לפחות אחד מן השיקולים שהנחו את גנרל שירט בהורדתו על ורגת הכוננות הנמוכה כדחת בכוחותיו. הניסוח הזהיר בשוריים שנשלחו אל זירות הלחימה הינו מוכן, ללא ספק, אך יחד עם זאת הוא יוצר סחסום נוסף בדרך להערכה. המשפטים באהורות האחרונות אשר נשלחו אל הזירה — "צעד התקפי מפתיע בכל כיוון הוא אפשרי", ו"אין לחוות את הפעילות היפנית כעתיד, אולם פעילות עוינת אפשרית בכל רגע" — יכלו לספק למפקדי הזירות רק בקושי מידע על שינוי כלשהו במצבם האסטרטגי.

ולאחרונה, אך לא לבסוף, עלינו להזכיר גם את המחסומים בפני הערכה חקשורות, הטבועים בכל ארגון כירורקטי גדול, ואת אלה הנובעים מיריבוז פנים-זרועות ונין-זרועות. הדוגמה הבולטת ביותר של יריבוז מבקרה פרל הרבור, הייתה היריבוז בין אגף התכנון לאגף המודיעין של הצי. דעה קדומה הנפרזה, לרוע המזל, באמריקה כנגד אינטלקטואלים ומומחים, אף כי לא הייתה מוגבלת לצבא, הקשחה אף היא על שמיעת דעתם של מומחי המודיעין. למקקולום, בראטון, סאטל ואחרים, אשר חשויכי תמונת האותות היא חמורה בפניה מספקת כדי להצדיק התראות רחופות יותר, לא הייתה כל אפשרות להשפיע על קבלת החלטה. מנחזי הצפנים של המורה הרחוק, למשל, נחשבו כמי ששקועים יתר על המידה ב"נקודת המבט המורחית". תקציבים מצומצמים לאגפי המודיעין האמריקני שיפכו את הירקרה הנמוכה של פעילות זו, בעוד שבאנגליה, כגרמניה ויפן הגיעו תקציבי המודיעין ב־1941 לרמה שנחשבה על ידי הקונגרס האמריקני כבלתי סבירה.

לאוד כל המגבלות הללו כהערכה ובתקשורת, האם אכן כה מפחיעה ההפעה כפרל הרבור? גם משנכיר ככירור במגבלות הללו, עדיין יש לפסוע את הפסיעה בין ההערכה לבין נקיטת פעולה. הבה ונניח שחלטנו על פני המשוכה הראשונה: את שגמצא כדינו הועך כהתראה בפני סכנה קרובה; אם כך, כיצד נפתור את השאלות הבאות: על איזו סכנה בדיוק מתריע האות הנדון, וכאיזו פעולה או הכנוח יש לנקוט? ב-27 בנובמבר קיבל גנרל מקארותר [מפקד כוחות חיבשה של ארה"ב בפיליפינים, נאזרתה עת] התראה מפני מלחמה הודמה מאוד להתראה שיקבל גנרל שורט בהונולולו. תגובתו של מקארותר חורגמה מיידית לפקודות, שנועדו להגן על המפציעים שלו מפני התקפת אוויר אפשרית מבסיסים כפורמוזה, אלא שהפקדות כוצעו באיטיות מרובה. עד ה-8 בדצמבר (שעון הפיליפינים) עוכו את איתור מגילה רק מחצית של המפציעים שנצטוו לעבור זרומה, ולא כוצעו טיסות סיור סעל פרדמחה. לא הייתה כל תחושה של דחיפות בהתכוננות לקראת התקפה אפשרית

יפנית, בחלקו שגשום שהערכות המודיעין שלנו גרסו, שלמטוסים היפניים אין טוח מספיק להפצצת הפיליפינים מפורטוזה.

הידיעה שפרל הרבור הותקפה הגיעה למנילה טוקום בוקרו של ה-8 בדצמבר, והחרידה לכוונת כפיליפינים כיוע 10 שעות להתכונן להתקפה, ואולם — האם ההתקפה האווירית על פרל הרבור פירושה היה נהכרת, כי היפנים יתקפו מן האוויר גם בפיליפינים? האם היה ברשותם מספיק ציוד כדי להנחית את שתי ההתקפות האוויריות כהצלחה? האם יבואו מפורטוזה או מנשואות מסוסיס? המודיעין הצביע על כך, שיהיה עליהם להמריא מנשואות מסוסיס; אך מסתבר שנושאות המסוסיס היו בקרבת הזואי. מפקדתו של מקאוטור אף ציינה, כי לא הייתה כל הכרח שלחמה פורמלית על ידי ארה"ב על יפן, ולפיכך אי אפשר היה להרוח על התקפת-גד על בסיסים בפורטוזה. יתר על כן, נחלצו חיילי רעות טכונים בין אנשי חיל האוויר, האם נכון יהיה להפנות ממכה-גד ללא סיורים תצוליים סוקרים. בעוד גנרל טרונזן (מפקד כוחות האוויר בפיליפינים) מנסה להשיג אישור לגיחת צילום, בחלקו הדעות גם בשאלה, מה יש לעשות במטוסים ביתיים: האם לשגרם לאורר, או לפורע על הקרקע, כדי לנצח את השמדתם במקרה שהיפנים יגיעו אל שדות התעופה? כאשר הגיעו המפציצים היפניים, זמן קצר לאחר צהרי היום, מצאו את המטוסים האמריקניים חוגים על הקרקע כנף אל כנף. אפילו האות של התקפה כסועל על פרל הרבור לא שימש כאות חרי-משמעי להתקפה על הפיליפינים, ולא הכהיר מדי התגובה הטובה ביותר.

כמבט לעתיד

בהיסטוריה של פרל הרבור יש פניין הרבה מעבר לכל סיפור על אסון, שיכול היה לנבוע מרשלנות, סכלות או בגידה, מכיון שאחידנו את שורשיה של ההפתעה הזו במסיכת שנגנו לאנשים ישרים, מסורים ואינטליגנטיים. האפשרות של הפתעה כגון זו בזמן כלשהו טמונה בתנאים של ההערכה האנושית, וזובעה מאי-ודאיות כה

בסיסיות, שכנראה אי אפשר להימנע מהן, אם כי אפשר להפחיתן.

יש לצפות שהאותות הנוגעים לדבר, שהם כה צלולים לאחר מעשה, יהיו נסתרים קהלם לפני המעשה, על ידי הרעשים הסובבים אותם. אפילו זמירות שנגקטה בעבר יוצרת רקע של רעשים משלה בצורת אופקו-שווא, הגורמת לכך שההתראה האמיתית תהיה פחות מתקבלת על הרעת. לסיפור הישן על קריאת ה"זאב! זאב!" יש רלבנטיות נצחית. חוקן טוטליטרי יכול להטיל מסך הדוק של סדרות על פעולותיו ועל ידי כך לעצם אח אוחות ההתקפה. על הדמוקרטיה המערבית מוטל למרש אוחות כאלה תוך אחריות ונזהירות, מכיון שהחליך הכניסה למלחמה, למעט בשעת חירום, מגביל על ידי הדרישה להתייעצות מקדמת. דרישות הסדרית, הנחוצות כדי לשמור על מקורות מידע מסויים גם במשטר דמוקרטי, עשירות לשכש את השימוש במידע כזה, או להאיש את הפצתו לאלה שבידם הכוח החליטי. יתר על כן, תשומת הלב האנושית סודרכת על ידי אמונות כשה שעשוי לקרות, ולא חסיד יכול האדם להאזין לקולות הנכונים. התקפה תרמו-גרעינית כוללת על מדינה מערכית חזיה אירוע חסר-חקרים, ובחודאי יידרש זמן מה (העשוי להיות יוני) כטרם יוכלו בעלות בריתה של מדינה זו לרדת לעומקו של האירוע ולנקוט בצעדים סחאימים.

קיימות ראיות למכביר, חלקן כמותיות, כי כמצבי אי-ודאות גדולה נוטים אנשים להיח, שאירועים שהם רוצים כי יקרה, אכן יקרה. הבעת תקווה כמצבי אי-ודאות היא טבעית, וקשה לעקור אנהה על ידי הטפה גריאה, או על ידי הבעת משאלה. יתר על כן, חוסר הודאות שבהתראה אטטרטגית טמון כה עצמה, שכן החלטתו של האיוב לחקקי עשויה להתבטל, וכיוון התקפתו עשוי להשתנות, בעוד שעצדים הגנתיים ניתן לנקוט רק במחיר מסוים. פורטו של סירי אורי בגודה של 360 פעולות בפרל הרבור, היה, למשל, הקרבת האימונים, פניעה בתכנית המועדפת של חובלות לפיליפינים, ושחיקה של צוותים וציוד תוך מספר שבועות. בעקבותיו של טצב כוננות התורג טגדר הרניל והמביא אח

הכוחות לשיא של כוננות חייבת לכוא, בררך כלל, תקופת שפל. במקרים מסויים קשה להעריך את מחירן של פעולות הגנחיות, והרלבנטיות שלהן טוטלת בספק. לפיכך, כחידת הפעולה הנכונה כתגובה להתראה אטטרטגית צריכה אף היא להיות בלתי דאית, ולבסוף, הסאן של הגורמים הטכניים והצבאיים, המכתיבים לכך שהתקפה תהיה בלתי אפשרית בזמן מסוים, עשוי להשתנות במחירות וללא התראה מוקדמת, עד כדי כך שההתקפה חיעשה אפשרית במועד אחר. בימינו משתנים מאזנים כאלה נמהירות ללא תקדים.

פרל הרבור אינה בגדר אסון מבורד, יש לו מקבילות הגרמות על רוסיה כקין 1941 קדם גחשול של אוחות וריכוזי כחות, ואפילו אזהרות ישירות שהופנו לברה"מ על ידי מסשלות ארה"ב ובריטניה, אשר שחיקן היו מעודכנות לגבי ההתקפה הממשמשת וכאה, אף על פי כן, השיגה ההתקפה הפתעה מוחלטת. לטיעונים הסובייטיים הרדוחים כיום, כי סטאלין והמרשל ז'וקוב, ראש הפטה הכללי שלו, ידעו אף לא פעלו, יש דמיון רב להאשמות הנשטעות כנגד הנשיא רחבלט כדבר "קשר של שחיקה". פירושים סובייטיים מתודשים אלה להיסטוריה כוננתם לא רק למעט בערכו של סטאלין, אלא גם לקבוע שהמנחינים הסובייטיים לא הופתעו, לאמיתו של דבר ב-1941, וכי ברה"מ יכולה לסמוך על התראה מספקת בכל סכסוך עחירי. אלא שהקשים הציבים בפני מרינוח רמוקרטיה לאבחן התקפת פתע עליהן, ישימים גם למרינוח טוטליטריוח.

ההצלחה העקטית המהממת, שנחלו היפנים על הבריטים בניגפור, ההאפשרה עקב אמונתם המוקה של הבריטים באי-חזירותו של הסנצר שלהם, כפי שציין ואת קפטן גרנפל באמרו, שעיתוסאים ומדינאים אוחים שמכבציהם היו בלתי-חדירים. "כל מנצר", כתב, "אשר צף ועלה כחדשות כימי חיי — פורט ארתור, טסינג-צאו, סערדת ההגנה האריחה של הצרפתים בקו מגיינו — תואר בלשון פופולרית כאלתי חזיר לפני שהתקף... בצורה כזו או כזו הטהרשה כבריטניה ונדמוניונים הדעה, כי סינגפור היא משוי בלתי חזיר של ביטחון האימפריה". ואף

על פי כן הוצג טערך ההגנה של סינגפור כחסר ערך על ידי הפתעה צבאית, בצורת התקפה מכיוון צפוני, בלתי צפוי.

לאחרונה, סיפקה מלחמת קוראה מספר דוגמאות מאלפות של הפתעה. להתקפה הראשונה של צפון-קוראה קרמו. כמעט מדי שבוע, חזירות אל מעבר לגבול. חזירות קבועות אלה מדי שבת יצרו רמה גבוהה של רעשים, עד כי ב-25 בינוי 1950 אי אפשר היה להבחין בין מעשי האיכה האמיתיים לבין הוסינות וזאעקות הטווא שקדמו להם. להתערכות הסינית, בשלב מאוחר יותר של מלחמת קוראה, קרמו תנועות רבות של כוחות סיניים ואוהרות מפורשות שניתנו לממשלתנו על ידי ממשלתו סין באמצעות הודו, לפיהן יהיה זה בריק מה שהם יעשו, אם אוו נמצה את קר הרוחב ה-38. ואף על פי כן, במובנים חשובים, הופתענו על ידי הכוחות הסיניים הקומוניסטיים בנובמבר 1950. כיצד גראים הדברים ביחס לתיקפות תרמו-גרעינית אפשריה בעחיד על ידי מעצמה טוטליטרית? האם יהיה קשה יותר, או קל יותר להסתיר התקפה כזו מאשר אח התוקפנות היפנית כלפי פרל הרבור? בשנים האחרונות נעשו ניסיונות רבים לעודד אותו בדעה שפצצת המימן הוציאה את המלחמה הכוללת מכלל השבן, עד כדי כך ששאלה כזו נראית בלתי חשונה. מכל מקום, ניסיונות מעין אלה לנחם אוחנו, רק מחודדים את השאלה: האם תוכל מעצמה טוטליטרית להסתיר בנתד התקפה ממשמשת ובאה על הכוחות שהתעו לשב נתגול, באופן שחזיה סידה גיולה של סכירות שהם יושמרו כטרם התראה, או כטרם יהיה סיפק בידם להגיב עליה? בקשר לכך חשוב לציין שאין כל סיבה להיות שבע רצון. למרות הגידול העצום בהוצאות לאיסוף נתוני מודיעין וניתוחם, למרות ההתקדמות בשטח הפענות והחירגום על ידי מכונות, וע מאזן היתרון כבירור, מאז פרל הרבור, לוכותו של טי שתוקף פתע, היתרונות שאפשר לצפות להם כתוצאה מהשגח הפתעה גדלו במידה ניכרת, וכמקביל גדלו גם ה"עתישים" של מי שיאבר אח היומה כמלחמה כוללת. למעשה, מכיון שהתוקף יכול לקוות להימנע מתגמול על ידי התקפת פתע כוללת, הרי כל דבר פחות טכ

אמנות ההפתעה

מחוך "מלח הקוד בברוסה" מאת ברטן וויילי

במתכוון) ברעשים, לא רק שפירשה וולשטטר בצורה בלתי נכונה את סבצע "ברוסה" כמקרה אי-בהירות שאפשר ללמוד ממנו גוריה שווה למחוח האירוע הקלאסי שלה על פרל הרבור, אלא אף התעלמה מן היסודות הבולטים של הטעיה מצד היפנים במקרה פרל הרבור עצמו. הסודל שפיתחה וולשטטר הוא רכי-ההשפעה הנפרך-ביותר שפותח עד כה להכנת ההפתעה, ואכן מהווה אמצעי שימושי למטרה זו, אבל רק במקרים בהם אין נוקטים באמצעי הטעיה.

הפתעה אסטרטגית היא רוח הרפאים של כל שירותי המודיעין. אושי מודיעין מוצאני להם מבלט נוח סודי, כאשר הם מייחסים את ההפתעות התכופות שהם מופתעים על ידי אויביהם לליקויים במבנה, או בטוהלי מערכת המודיעין; או כאשר הם מצדיקים את הפתעותיהם המכיוות בדו-משמעות הטבועה במדיע.

לורנס איש ערב העיר פעם כי "הגאות... היו כקתאגנים מחוכמים לפני הקרב עבור הגנרל הרגיל". לורנס יכול היה להרחיב את כיקורתו, כאוחה מידה, גם לאיש המודיעין או להיסטוריון "הרגיל", אשר אינו מכין, כיצד יכולה חכנית הונאה שיטתית ומחושבת סלכלה, להיות המפתח להפתעה אסטרטגית.

הערות

1. ברור שאין מחלים אלה ייחודיים כשלעצמם. כל אחר מהם עוסק בתחומי-משנה שונים של ההפתעה. מבחינה גיונית אף אין הם ספציז. אפשר לחאר סיבות נוספות להפתעה. לפסל בהעדר כל אחרה. כמו במקרה של הטלח פטצה האטום על הידועיםה ב-1945, או במקרה של היעדר מוחלם של ציפיות, כמו באפשרות ההיפתעות של פלישה מן החלל הדיען, כטום הפנה ה' ג' וולס את דעתו וסיגור לאפשרות כזו. ער כמה שהיא בלתי אפשרית מבחינה מדעית.
2. ר"ר ויליאם הרוס סוציע, מכל מקום מודל כן שלשה חלקים, אשר בו שלוש קטגוריות נפרדות: "אמנות", "אנחות", "מויפיים" ו"רעשים".

הם המחקר בנושא "ברוסה". מכל מקום, סייחתי את מחקר. לאו דווקא מטרה הצפיה על הנוסחה של וולשטטר, אלא במודל חדש של הפתעה אסטרטגית.

התיזה של וולשטטר, כפי שהוזכרה לעיל, קולעת כי: "כדי להבין את המעשה של התקפה פתע יש צורך לבחון את המאפיינים של הרצשים כאח אלה של האותות, אשר רק, לאחר מעשה מסבגר שהם מברשים בבירור את ההקפה". הליקוי במחל זה הוא, כי המחל מתיחס למידע מטעה במתכוון כאל חלק מהרעשים הכלליים שברקע. "רעשים" מוגדרים במודל של וולשטטר כאזור המקורות להסתח הדעת לערפול, הגדמים לפרשנות דרמטמעיית של אותות אזהרה אמיתיים. לפיכך, מפרדה וולשטטר את המידע המטעה במתכוון ביהד עם המידע הרלבנטי אך השגוי, וכיחד עם המידע שכלל אינו רלבנטי — הוורמים כולם כצינורות האיסוף המודיעיני, והמבלבלים ומסחים את הדעה. מכל מקום, סטרנו של המידע המטעה במתכוון היא להקשין את אי הבהירות, הבלכול ואי-הודאות על ידי הבאח קרננו של המידע הזה להיות כטוח יותר, ושונה יותר. על כן צריך מידע מטעה במתכוון להיחשב, בצורה הנכונה ביותר, כסוג מיוחד של אות — אות טוב, כניגוד לאותות אמיתיים.

חולשה זו במודל של וולשטטר היא תוצאה ישירה מהרגלם של אלה העוסקים במדעי-החברה לשאול את המודלים של מרעי-הטבע ליישם אותם, בחפזה יותר, לעינינים אנושיים. במקרה זה, אימצה וולשטטר את התפיסה של "אותות / רעשים" שהוצאה על ידי קלוד שאנון בחברת העלפונים בל ב-1948. כחלק יסודי מן התאוריה המחמטית שלו להקשורת של מידע אלקטרוני — לצורך כעיה של הקשורת אנושית. על ידי כריכה ההטעיה (מידע מטעה

פעין זו, וייתכן שוכל לנקוט פעולות מכיוונו מועילות, שלא היו אפשריות לולי התראה זו. אין ספק שעלינו לחכנ כיצד לנצל אפשרות כזו לכשתקרה. אולם, מכיוון שאין אנו יכולים לסמוך על התראה אסטרטגית, צריכה מערכת ההגנה שלנו להיות כעיה כך שתתפקד גם בלעדיה, אם ברצונו לתח אסון כמערכת זו. אם אנו מקבלים את העובדה, כי תסמת האותות המברשים התקפה תהיה כמעט חמיד דרמטמעיית, עלינו להחכין מראש, כך שפעולותינו תהיינה נכונות ומתאימות כהגונה לאותות דרמטמעיים, כולל סימנים להתקפה שאפשר. כי הם כוזבים. עלינו להיות מסוגלים להגיב פעם אחר פעם על אועקות-שורא, מבלי שאנו או האויב נסוכך בפתיחה מלחמה.

אין זה אלא אנושי לרצות באות מיוחד דרמטמעי, או לרצות בהכטחה מצד המודיעין שתהיה חחליף שאינו מוטל בספק, להכרות מלחמה. אין ספק שזוהי הסיבה החת-הכרתית לכל השכתוב של ההיסטוריה של פרל הרבור, הרואה במקורות מידע רופים ובלתי מויפנים כמו "קוד הודאות" ומברקי "פנייק" השונים והנחונים לויכח, הצבעה ברורה על הכוונות היפניות. אולם ראינו עד כמה פרשנות כזו מפשטת בצורה דרסטית את תפקידם של הסנתח ושל מקבל החלטות. אם יש בעיון כפרשת פרל הרבור כדי להציע משהו לעתיד, הרי זה, כי עלינו להסלים עם עובדה אי-הודאות וללמד לחיות אהה. שום קסם לא יבטיח ודאות. על התכניות שלנו להיות שימות ללא חצות.

הערות

1. "פנייק" — עם הקוד שפחן לחידה שסמקה כפענות החשודות המופטות של השייח והיפולסטי הפני.
2. אדמירל איסרוקי יאמאטו (1884 — 1943), ספקי הצי המשול של יפן, היה הוגה ומכונן התקפה עול הרבור באמצעות מטוסים מנושאה מטוסים, ופיקו על הכוח בעת ביצוע הפעלה. ב-1943 נהרג כאשר אופל מטוה ב"מארב אוירי של טוסים אמריקניים.
3. ב-19 כונפבר רודיעה טוקי לטריחיה כווליינטון, כי עם הדעה היחסי פדילמטיים יסודו במהירות החשות של רדי טוקי חחודת על רוחח שונח כחון חחיה סוג האורי. שידור כזה פירושו הרואה להסתי פצנים, מטמלים וכר, מכך זה פועמח חורגם על ידי הצי האמריקני רק 28 כונפבר, וההראה הוו קיבלה את השם "קוד הודאות".

יהיה נגדר התאכדות, בהנחה שצורה כלשהי של התקפה מתוכננת על ידי כל מעצמה כלפי רעהה. בהתקת פתע כזו יהיו כיום למעצמה יחרונו העילים על אלה שהיו ליפנים ב-1941. עובדה ידועה היא, כי עם העלייה המתמדה ברפת הכוננות של כחות המפציצים והטילים, קשה יותר ויותר להשיג התראה אסטרטגית, ועם קיצור זמן החעופה להנחתה כלי נשק אדירים להשמדה, קוצר זמן ההתראה הטקטית משכעות לדקוח. התקשן אינו צריך עוד להגיע כוחות וכלי שיט רבים בשכועות שלפני פרוץ המלחמה הכוללת, כפי שחיארונו בדיוח על תכנית המלחמה היפנית. מפציצים מאוישים הססתלים להנחית פכה מוחצ עשרות טונים ממה שיכלו היפנים לחלום עליה, יכולים להמריא סבטיסים בעמקי מולדחם, מבלי להסגיר כל התראה מודיעינית של ממש. יש להיחש שהם יכולים לגוע כנתיבים שנהם לא יתגלו, או לפחות לא יזהו כתוך התעבורה הדינמית והבלתי מוזהה המופיעה על מסכי הסכ"מ, באופן שלא חיתנן אפילו התראה טקטית ראויה לשמה. ציללות עטויות לשוטט בקביעות במרחק כמה מאות פילין מחופינו בימי שלום, ועלולות להנחית טילים כליסטיים עם קבלה אות מוסכם, ולכטוף, אפשר להחזיק טילים כיי-בשתיים כששן שנים ברמה גבוהה של כוננות, ואם הם מצויים ככפות מספקת — אפשר לשגרם אחרי "ספירה לאחור" פשוטה, ללא כל הכנה נוספת נראיה לעין, ומן התעופה החלל לקרבות כיי-בשתיים מעין אלה יכול להיות פחות מ-15 דקות, חפן ההתראה המכ"סייה — אף פחות טכך. ומה שחשוב מכל — מכוח מעין אלה, שלא כמכה שהנחתה על ידי היפנים בפל הרבור, עלולות להרוץ לא רק את גורל הקרב אלא את גורל המלחמה כולה. בקיצור, נחשו התקפת הפתע שמשוך להיות כעל חשיבות חיונית.

סיכום

מחקר זה לא יועד לשמש כמוריק "כיצד לעשות זאת" בתחום המודיעין, אבל ייתכן שעולה ממנו לקח אחד חשוב: אין אנו יכולים לסמוך על התראה אסטרטגית. ייתכן שתהיה לנו התראה